

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UKRAINE AND THE EUROPEAN COUNTRIES POPULATION

У статті розглянуто проблему зменшення чисельності населення порівняно з країнами членами ЄС в цілому та такими країнами як Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія та ін. Крім того, встановлено, що важливою проблемою в Україні став масштабний відтік робочого населення в Європу, в такі країни як Польща, Німеччина, Чехія, Болгарія для пошуку більш високооплачуваної роботи. Доведено, що основними причинами постійного зменшення населення в країні є низький рівень життя, погіршення стану здоров'я, забруднення навколишнього середовища та відсутність культу здорового способу життя. За результатами дослідження встановлено шляхи вирішення проблем зменшення чисельності населення України та країн Європейського Союзу.

Ключові слова: чисельність населення, депопуляція, старіння нації, трудове населення, демографічний показник, природний приріст, імміграція, еміграція, міграційний рух.

В статті рассмотрена проблема уменьшения численности населения по сравнению со странами членами ЕС в целом и такими странами как Германия, Франция, Великобритания, Италия и др. Кроме того, установлено, что важной проблемой в Украине стал масштабный отток рабочего населения в Европу, в такие страны как Польша, Германия, Чехия, Болгария для поиска более высокооплачиваемой работы. Доказано, что основными причинами постоянного умень-

шения населения в стране является низкий уровень жизни, ухудшение состояния здоровья, загрязнение окружающей среды и отсутствие культуры здорового образа жизни. По результатам исследования установлено пути решения проблем снижения численности населения Украины и стран Европейского Союза.

Ключевые слова: численность населения, депопуляция, старение нации, трудовое население, демографический показатель, естественный прирост, иммиграция, эмиграция, миграционное движение.

The article deals with the problem of reducing the size of the population compared with the countries of the EU as a whole and countries such as Germany, France, Great Britain, Italy, etc. In addition, it has been found that an important problem in Ukraine was the large-scale outflow of the working population to Europe, countries such as Poland, Germany, the Czech Republic, and Bulgaria to find more high-paying jobs. It is proved that the main reasons for the constant decline of the population in the country are low living standards, deterioration of health, environmental pollution and lack of a healthy lifestyle culture. According to the results of the study, ways to solve the problems of reducing the population of Ukraine and the countries of the European Union have been established.

Key words: population, depopulation, aging of the nation, labor plurality, demographic index, natural growth, immigration, emigration, migration movement.

УДК 314.145(477+061.1ЄС)

Сьомченко В.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет
Циганок К.О.
студентка
Запорізький національний університет

Постановка проблеми. Проблеми з демографією спостерігаються практично на всьому пострадянському просторі, але в країнах, які обрали європейський вектор розвитку, вони виявляються найбільш гостро. Питання зміни чисельності населення є безумовно дуже важливим в розрізі загального розвитку країни, як соціального, так і економічного.

Стан постійного зменшення кількості населення країни веде до нестачі трудових ресурсів для національного виробництва, а це, в свою чергу, недоотримання прибутків. До того ж еміграція стосується переважно молодого населення, що призводить до збільшення частки людей похилого віку, що припадають на працююче населення. Наслідком цього є податкове перевантаження. За оцінками фахівців, близько 5-6 млн. громадян України зараз знаходяться на заробітках. Багато інших вже давно живуть за кордоном, але не пройшли довгий трудовіткий процес офіційного оформлення виїзду на постійне місце проживання і все ще числяться в зведеннях Держстату.

Зважаючи на постійне і стабільне зменшення чисельності населення України та відтік робочої

сили закордон, актуальним є питання шляхів припинення депопуляції та еміграції українців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зміни чисельності населення держави досліджується не одне десятиріччя. Особливо актуальним воно стало в період незалежної України, адже невинне зменшення населення стає безумовною катастрофою. Думки щодо цієї теми викладені в основному в працях українських та російських вчених: Зінич В.Т., Касьянов Г.В., Паніна Н.В., Прибиткова І.М. Також питання демографії та соціальних процесів досліджували науковці Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України.

Проте проблема саме депопуляції та еміграції досліджена недостатньо ретельно. В основному виклад матеріалу стосується демографічного розвитку України, структури населення за різними показниками, географії розселення, урбанізації. Вважаю за необхідне більш глибоке вивчення саме скорочення українського населення для кращого розуміння реального становища.

Постановка завдання. Метою вивчення даної статті є проведення порівняльного аналізу чисель-

ності населення України з країнами європейського союзу, виявлення основних причин депопуляції, визначення можливих заходів для ефективної зміни демографічних показників в бік поліпшення як на території України, так і Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Динаміка зміни чисельності населення є важливим демографічним показником. Таким чином зміна чисельності населення в результаті народжуваності, смертності та міграції впливає на розвиток країни в цілому.

В Україні існує два основні види обліку чисельності населення – поточний облік та переписи населення. Поточний облік проводиться місцевими органами влади, які реєструють народження, смерті, в'їзд та виїзд громадян з країни. Після цього данні узагальнюють станом на 1 січня кожного року.

Переписи населення проводяться приблизно раз на 10 років. Такі комплексні заходи надають більш детальні відомості про стан населення. В Україні останній перепис був у грудні 2001 року, згідно з яким населення України становило 48457,0 тис. осіб [1].

Наразі в Україні відбуваються негативні процеси щодо постійного зменшення чисельності населення. Станом на 1 серпня 2017 року в Україні (без урахування тимчасово окупованого Кримського півострова) проживало 42 млн 456 тис. людей. Упродовж січня-липня 2017 року чисельність населення зменшилася на 128,5 тис. осіб. Смертність перевищує народжуваність (на 100 померлих припадає 61 новонароджений) [2].

Нижче наведені дані щодо чисельності населення станом на 1 січня 2017 року в порівнянні з 2016 роком (табл. 1).

Як ми бачимо з таблиці 1 – спостерігається зменшення наявного та постійного населення на 88 тис. ос [3].

Січневі дані щодо природного руху населення (табл. 2) в період з 2016 по 2018 рік показують, що наразі скорочення в 23645 осіб є одним з найменших. Але факт, що кількість померлих переважає кількість живонароджених є вкрай негативним [4].

Міграційний рух населення у січні 2016-2018 рр. наведено в таблиці 3.

Кількість прибулих з закордону у січні 2016 року (табл. 3) перевищила кількість вибулих на 2219 осіб. Це найвищий показник за 3 роки. У 2018 році кількість прибулих і вибулих є найбільшою, але міграційний приріст все одно залишається додатним [5].

На рис. 2 наведено чисельність населення України в період з 2000 по 2018 рік. Це дуже сумна статистика, адже населення нашої країни невпинно скорочується. Особливо різке падіння чисельності відбулось у 2015 році. Це зумовлено воєнними діями на сході країни.

Навесні 2014 року, після анексії Криму, на сході України у зв'язку з початком активних бойових дій чисельність населення України була істотно зменшена із 45 до 43 мільйонів осіб і поступово з часом цей показник зменшувався щомісячно [2]. До того ж відбувся масштабний відтік робочого населення в Європу, в такі країни як Польща, Німеччина, Чехія, Болгарія.

Таблиця 1

Чисельність населення на 1 січня 2017 року та середня чисельність у 2017 році, тис. осіб

Показники	На 1 січня 2017 року	Середня чисельність у 2016 році
Наявне населення	42584,5	42672,5
Постійне населення	42414,9	42502,9

Джерело: складено автором на основі [3]

Таблиця 2

Природний рух населення у січні 2016-2018 рр., осіб

Роки	Кількість живонароджених	Кількість померлих	Природний приріст, скорочення (-)	Кількість померлих дітей у віці до 1 р.
2016	31568	56236	-24668	267
2017	30514	58151	-27637	225
2018	30206	53851	-23645	231

Джерело: складено автором на основі [4]

Таблиця 3

Міграційний рух населення у січні 2016-2018 рр., осіб

Роки	Кількість прибулих в Україну	Кількість вибулих з України	Міграційний приріст, скорочення (-)
2016	30379	28160	2219
2017	14144	12723	1421
2018	36149	33974	2175

Джерело: складено автором на основі [5]

Які ж чинники більше за все впливають на депопуляцію в Україні, окрім загально низького рівня життя та низьких заробітних плат? Виділяють такі основні проблеми:

а) стан здоров'я населення України на сьогодні оцінюється незадовільним, це, у свою чергу, пов'язано з високим рівнем загальної смертності (14,6 на 1000 населення), який неухильно зростає. Коефіцієнти смертності більші за українські зафіксовані лише в Росії, Казахстані та Молдові;

б) аналіз стану здоров'я дитячого населення показав, що в Україні має місце погіршення здоров'я дітей. Дослідження показують, що в дитячому та підлітковому віці виникає до 64% захворювань, що несуть серйозну загрозу репродуктивній функції організму;

в) влада не належним чином дбає про активний і здоровий спосіб життя українців. Відсутні численні секції і гуртки, змагання, що були б загальнодоступними та масовими;

г) погіршення харчового раціону більшої частини українців. Мається на увазі зменшення споживання фруктів та овочів. За рівнем споживання

фруктів та овочів на одну людину в день, Україна знаходиться на 31-му місці в Європі. За рік один українець споживає 204,3 кг, тоді як в країнах Європейського Союзу – 224,5 кг. Це безумовно залишає слід на здоров'ї населення, знижує імунітет та стійкість до розвитку багатьох хвороб.

д) негативні наслідки несе й промисловість. Наразі функціонує понад 10 тисяч підприємств, установ та організацій, що використовують радіаційно-небезпечні технології та джерела опромінювань. Діють 4 атомні електростанції, ведеться видобування і переробка уранових руд. Крім цього, внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС у 1986 році частина прилеглих областей має радіаційне навантаження.

е) відсутність реформ у сфері охорони здоров'я, покращення профілактики та забезпечення раннього виявлення захворювань, підвищення якості медичної допомоги та доступності медичних послуг.

ж) сімейний уклад, що зумовлює народження 1-2 дітей в середньому. Такий процес веде в кра-

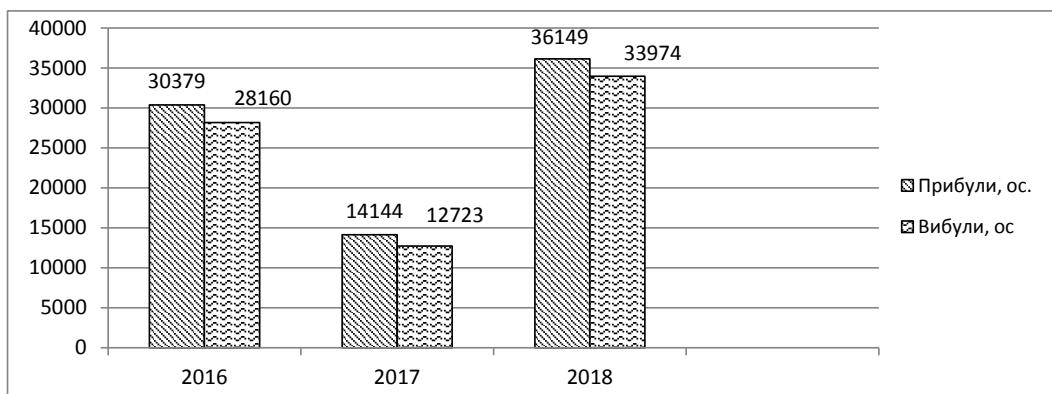

Рис. 1. Міграційний рух населення у січні 2016-2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [5]

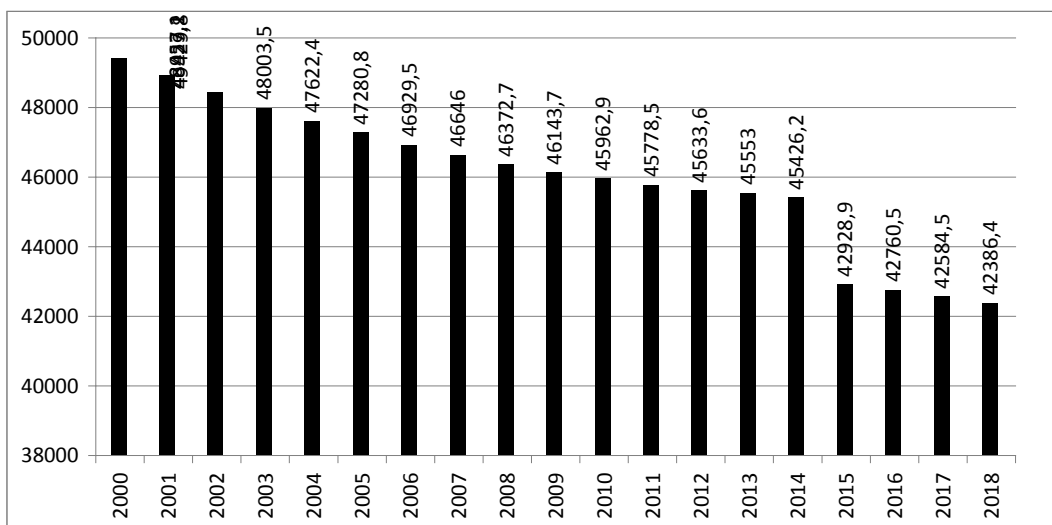

Рис. 2. Чисельність населення України з 2000 по 2018 рр.

Джерело: складено автором на основі [3]

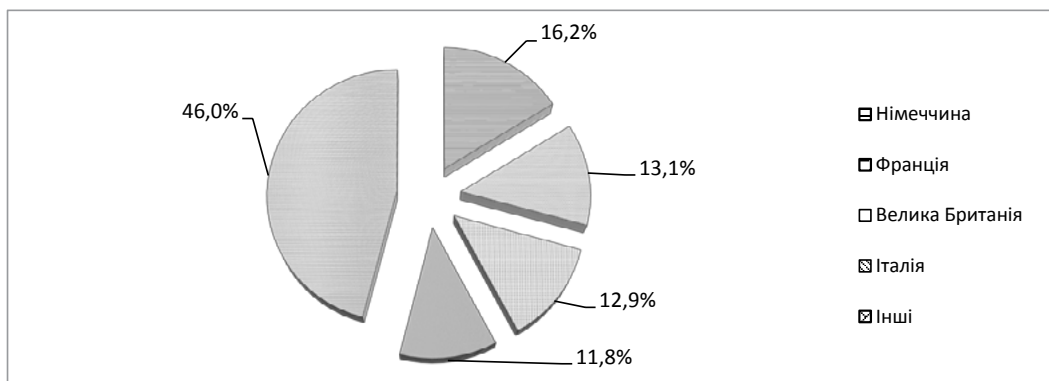

Рис. 3. Країни Європи з найбільшою чисельністю населення

Джерело: складено автором на основі [7]

щому випадку до збереження чисельності населення, в гіршому – скорочення [6].

Який же стан чисельності населення в Європі? Населення Євросоюзу (за даними Євростату) станом на 1 січня 2017 року склало 511,8 млн. осіб, в порівнянні з 2016 роком (510,3 млн.) на 1,5 млн. осіб більше.

У 2016 році в ЄС кількість народжених і померлих були приблизно однаковою (по 5,1 млн. осіб), це означає, що природний рух населення ЄС був незначним. Збільшення населення на 1,5 мільйона жителів або 3% обумовлено імміграцією.

Найбільша чисельність населення серед країн ЄС наразі у Німеччині 82,8 млн. жителів (16,2% від загального населення ЄС на 1 січня 2017 року). На другому місці за кількістю жителів йде Франція (67 млн. або 13,1%), третє місце посідає Велика Британія (65,8 млн. або 12,9%), четверте – Італія (60,6 млн. або 11,8%).

За 2016 року кількість населення збільшилася у 18 країнах-членах ЄС та зменшилася у десяти. Найбільший приріст відбувся у Люксембурзі (19,8% на 1000 жителів), Швеції (14,5%), Мальті (13,8%), Ірландії (10,6%), Австрії (9,5%). Найбільше зниження у Литві (14,2%), Латвії (9,6%), Хорватії (8,7%), Болгарії (7,3%) та Румунії (6,2%) [7].

Хоча в цілому в ЄС відбувся приріст населення, існує ряд серйозних демографічних проблем, що негативно впливають на економіку європейських держав.

На думку Берлінського інституту населення і розвитку, населення європейських країн в середньому старіше жителів інших континентів. Старіння, безумовно, є найбільш відчутним економічним гальмом демографічного розвитку. Є два варіанти боротьби з цим явищем: наймання нових кадрів для робочого ринку з закордону або збільшення народжуваності.

Прогнозується, що у той час як північні і центральні райони Європи до 2050 року будуть стабільні з точки зору демографічної ситуації, південь і схід європейського континенту, очікує стрімке

старіння населення і демографічні втрати. Так, особливо демографічні проблеми помітні в Греції, Іспанії, Португалії, а також на півдні Італії. Згідно з прогнозами фахівців, ці країни очікують подальше зниження народжуваності і зростання еміграції в контексті прибуття нових хвиль біженців, іммігрантів [8].

Проте існують певні шляхи вирішення проблем зниження чисельності населення України та країн Європейського Союзу:

- економічне зростання, що забезпечить гідний рівень життя та достойну заробітну плату;
- покращення медичного забезпечення, підвищення рівня лікування та стану оздоровчих та профілактичних закладів;
- переконання молоді в необхідності продовження роду, нових поколінь, культ сім'ї з двома і більше дітьми;
- культ здорового та спортивного способу життя, привчання дітей до відвідування спортивних секцій та гуртків;
- покращення харчування, відмова від фаст-фуду та перехід до більш природньої та здорової їжі;
- зменшення навантаження на екологію, особливо в східних районах України, усунення шкідливих викидів у повітря заводами, більш якісне очищення питної води;
- припинення старіння населення шляхом зменшення вікового розриву між поколіннями.

Висновки з проведеного дослідження. Згідно з офіційною статистикою в цілому за 25 років незалежності населення країни скоротилося більш ніж на 9 млн. осіб. Перепис населення в Україні не проводилася з 2001 р. Згідно з офіційними даними Укрстату населення країни становить 42,5 млн. чол., а за даними досліджень ряду відомих експертів, коливається в межах 36 млн. чол. і нижче.

Економічна криза, військові дії, інфляція, знецінення доходів, висока смертність, безробіття, зростаюча нестабільність призводять до падіння

народжуваності. Великою проблемою є соціально-психологічні установки в суспільстві. Згідно зі статистичними даними за 2016 рік, в рейтингу країн з високим рівнем смертності Україна знаходиться на четвертому місці. З 2016 року в країні померло на 184,3 тисячі громадян більше, ніж народилося. Населення України через 30 років може бути менше за 20 млн. чол., повідомляє сайт Українського інституту майбутнього. Так, згідно з даними інституту демографії та соціальних досліджень 65% українців в найбільш працездатному віці від 14 до 35 років хочуть покинути країну. Найбільш активні молоді люди у віці 25-35 років прагнуть знайти високооплачувану роботу за кордоном і виїжджають в Польщу, Угорщину та інші країни [8].

У свою чергу, країни Євросоюзу потерпають від нерівномірності розселення, старіння націй. Існують країни як з великим приростом, так і з великим спадом в чисельності населення, що породжує дисбаланс та міграцію. До того ж Європа змушена залучати робочу силу з Азії та країн колишнього СРСР.

За результатами дослідження наведено можливі шляхи подолання кризових процесів і явищ, що, на думку автора, здатні покращити демографічний стан як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Чисельність населення, поточний облік та переписи населення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чисельність_населення.
2. Скорочення населення України у 2017 році на 128 тисяч осіб. Волинські новини: перше інформаційне агентство. URL: <https://www.volynnews.com/news/society/u-2017-rotsi-naselennia-ukrayiny-skorotylosia-na-128-tysiach-osib/>
3. Чисельність населення на 1 січня 2017 року. Державна служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_u/kn1216_u.html.
4. Природний рух населення у січні-лютому 2018 року. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної Академії Наук України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_n_mov.asp.
5. Міграційний рух населення у січні-лютому 2018 року. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної Академії Наук України. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_migr.asp.
6. Борщевський О. Депопуляція в Україні: час бити в дзвони. Хвиля. URL: <http://hvylya.net/analytics/>

[society/depopulyatsiya-v-ukrayini-chas-biti-v-dzvoni.html](http://hvylya.net/analytics/society/depopulyatsiya-v-ukrayini-chas-biti-v-dzvoni.html).

7. Населення ЄС за рік збільшилося на 1,5 млн. осіб за рахунок мігрантів. Сайт Європейської правди. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/10/7068309/>.

8. Под знаменем депопуляції. О населении в ЕС и Украине. РІА Новости Украина: URL: <https://rian.com.ua/analytics/20170730/1026283492.html>.

REFERENCES:

1. Chiselnist naselenna, potochnyy oblik ta perepisy naselennya [Population, current population records and censuses]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чисельність_населення.
2. Volynski novyny: pershe informatsiine ahentstvo (2017) Skorochennya naselennya Ukrainy v 2017 na 128 tisyach osib [Reduction of the population of Ukraine in 2017 on 128 thousand people]. Available at: <https://www.volynnews.com/news/society/u-2017-rotsi-naselennia-ukrayiny-skorotylosia-na-128-tysiach-osib/>.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) Chyselnist naselennya na 1 Sichnya 2017 [Population on January 1, 2017]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/kn/kn_u/kn1216_u.html.
4. Instytut demographiyi ta sicialnich doslidzhen M.V. Ptukhi Nacionalnoyi Akademiyi nauk Ukrainy (2018) Pryrodnyi rukh naselennia u sichni-liutomu 2018 roku [Natural population movement in January-February 2018]. Available at: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_n_mov.asp.
5. Instytut demographiyi ta sicialnich doslidzhen M.V. Ptukhi Nacionalnoyi Akademiyi nauk Ukrainy (2018) Migraciyniy ruh naselennya u sichni-liutomu 2018 roku [Migration movement of population in January-February 2018], Available at: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/news/op_migr.asp
6. Borshchevskiy O. (2016) Depopuliatsia v Ukraini: chas byty v dzvony. [Depopulation in Ukraine: the time to beat the bell]. Khvylya. Available at: <http://hvylya.net/analytics/society/depopulyatsiya-v-ukrayini-chas-biti-v-dzvoni.html>.
7. Sayt Evropeyskoy pravdy (2017) Evropezske nacelelnya zroslo na 1,5 milioniv osib za rachunok migrantiv [EU population grew on 1.5 million people by the expense of migrants]. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/10/7068309/>.
8. RYA Novosty Ukrayna (2017) Pod znamenem depopuliatsyy. O naselenyy v ES y Ukrayne. [Under the banner of depopulation. About the population in the EU and Ukraine]. Available at: <https://rian.com.ua/analytics/20170730/1026283492.html>.

Somchenko V.V.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
Zaporizhzhya National University

Tsiganok K.O.

Student
Zaporizhzhya National University

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE UKRAINE AND THE EUROPEAN COUNTRIES POPULATION

The structure and size of the population is one of the most important factors in the development of a country. After all, the natural and migration movements of the population, mortality and fertility rates can reflect the internal problems of the country's economy.

Unfortunately, during the years of Ukraine's independence, the population has been steadily decreasing. For 18 years (from 2000 to 2018), the population decreased from 48457,1 to 42386,4 thousand people, that is 6070.7 thousand people. The main causes of such a significant decrease are: economic crisis, instability, low living standards, deterioration of Ukrainian health due to unhealthy nutrition, polluted ecology, insufficient level of treatment, military conflict in the eastern Ukraine, and mass outflow abroad on earnings.

What about the population of the European Union, its number is more stable compared to Ukrainian. However, looking at individual countries we can see a big difference between their development. There are states with a sufficient increase, and with a large decrease in the number of residents.

The largest population in the EU is currently in Germany, France and the United Kingdom. The largest increase occurred in Luxemburg, Sweden, Malta, Ireland, Austria. The largest decrease in Lithuania, Latvia, Croatia, Bulgaria and Romania. Although there has been a general increase in the EU population, there are a number of serious demographic problems that influence negatively on the economy of European countries. For the first, it is the aging of the nation, for the second - the large influx of migrants from the Asian region.

However, there are some ways to solve the problems of the population of Ukraine and the European Union: economic growth, improvement of medicine and medical care, reformation of the state of health improving and preventive institutions; persuasion of youth in the necessity of the continuation of the procreation, new generations, encouraging of families with two or more children; a cult of healthy and sport lifestyles, teaching children to attend sports sections and clubs; transition to more natural and healthy food; reduction of the load on the environment, especially in the eastern regions of Ukraine, elimination of harmful emissions into the air by the factories, more qualitative cleaning of drinking water; stopping aging population by reducing the age-old gap between generations and increasing birth rates.